

Statsbudsjettet for 2026 – innspill fra Creo

Creo – forbundet for kunst og kultur er Norges største kunstnerorganisasjon med 11.000 medlemmer. Creos medlemmer arbeider innenfor alle deler av kulturlivet; Noen er artister, noen er utøvende musikere i et band, i et ensemble, i en kirke eller i et orkester. Noen er pedagoger eller underviser i musikk eller andre kunstfag i grunnskolen, på videregående skoler, i private og kommunale kulturskoler, ved en høyskole eller et universitet. Noen er låtskrivere eller komponister eller begge deler. Noen danser ballett eller moderne dans, noen jobber med lyd og lys eller gjør andre ting «bak scenen» og noen er musikkterapeuter.

I Meld.St. 22 (2022-2023) Kunstnarkår etableres følgende samfunns mål for kulturpolitikken:

Eit velfungerande og godt samfunn inneheld og legg til rette for kunst og kunstnarar – fordi kunst bidreg til meiningsfulle liv og dimed meningsfull samfunnsutvikling, men òg fordi kunsten er ein viktig del av den demokratiske infrastrukturen, som rom for frie ytringar og diskusjon.

Dette er overordnede mål Creo kan stille seg bak. Men dette er abstrakte mål som i den praktiske politikken må fylles med innhold. Et aktivt og mangfoldig kunst- og kulturliv er viktig for å gi den enkeltes liv et rikere og mer fullverdig innhold. Kultur bidrar også til verdiskapning, kompetanse, læring, helse og toleranse. Kunst- og kulturuttrykk har en verdi i seg selv og for seg selv.

Alle må gis tilgang til kunstopplevelser og kulturaktiviteter. Dette sikres best gjennom offentlig finansiering og gode og forutsigbare finansieringsordninger. Kulturen er en vesentlig del av det offentlige ordskiftet, og både enkeltkunstnere, frie kunstnergrupper og kulturinstitusjonene spiller en sentral rolle for debatt, demokrati, ytringsfrihet og meningsdannelse.

Vi vil i dette notatet komme med konkrete forslag til prioriteringer som kan fremmes i forslaget til statsbudsjett for 2026, og til det arbeidet AID er i gang med og som er viktig for Creos medlemmer.

Creo har over mange år opplevd at oppdragsgiverne i større og større grad forlanger at kunstnere og kulturarbeidere må utføre arbeid som selvstendige oppdragstakere. Den som vegrer seg, risikerer å miste oppdraget. Konsekvensen er at våre medlemmer mister trygderettigheter, står uten yrkesskadeforsikring og at arbeidsmiljøloven og fremforhandlede tariff- og normalavtaler ikke gjelder. Vi var derfor svært glade for at det 1. januar 2024 trådte i kraft endringer/presiseringer i arbeidsmiljøloven som vil bidra til å sikre riktig klassifisering av kunstnere og kulturarbeidere, og få bukt på den ulovlige oppdragsvirksomheten. Når flere fremover blir riktig klassifisert som arbeidstakere vil dette styrke deres sosiale rettigheter og sikkerhetsnett. Men; ***det hjelper lite å ha et lovverk hvis det ikke etterlevs.*** Som del av Regjeringens arbeid med å styrke arbeidsmiljølovgivningen, mener Creo det er avgjørende at myndighetene også sikrer en etterlevelse av lovendringene.

Samtidig er den største gruppen av kunstnere og kulturarbeidere selvstendig næringsdrivende (primært enkeltpersonsforetak) og frilansere, og mange av disse har både et lavt og svært usikkert inntektsnivå, preget av syklus- og lappeteppøkonomi. Dette er kunstnere og kulturarbeidere som arbeider på en slik måte at ansettelse ikke er aktuelt, og omfanget av denne gruppen vil nok holde seg relativt stabilt, selv om en del kunstnere fremover vil måtte ansettes fast eller midlertidig i ulike virksomheter. Det er derfor ***avgjørende å sikre denne hovedgruppen av kunstnere og kulturarbeidere et sosialt sikkerhetsnett.***

Styrket sosialt sikkerhetsnett for selvstendig næringsdrivende

Regjeringens politiske plattform omfatter flere punkter som omhandler selvstendig næringsdrivende og frilanseres sosiale ordninger, både generelt og for særskilte grupper;

- *Styrkje kunstnarøkonomien og leggje til rette for at kunstnarar og kulturarbeiderar får betre rettar og arbeidsmoglegheiter.*
- *Forbedre sykelønnsordningen, også for selvstendige næringsdrivende.*
- *Utrede om selvstendig næringsdrivende og frilansere skal opparbeide seg sterkere rettigheter til inntektssikring.*
- *Utrede og forbedre sosiale ordninger for selvstendig næringsdrivende.*

Creo var derfor skuffet over at Meld. St. 22 (2022–2023) «Kunstnarkår», ikke gikk lenger i å foreslå konkrete løsninger. Vi likevel glade for at AID skal utrede dette videre, og Creo viser til vårt innspill til arbeidet der de overordnede behovene er definert som følger;

- *sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag.*
 - *det må utredes hvordan selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) kan opparbeide seg bedre rettigheter for de første 16 sykedagene, enten gjennom en utvidet rett til sykepenger eller gjennom en gunstigere forsikringsordning.*
 - *det må utredes en inntektssikringsordning for selvstendig næringsdrivende tilsvarende dagpenger som tar hensyn til kunstnerøkonomien.*
 - *det må utredes, og vurderes å innføre, en oppdragsgiveravgift*
 - *det må arbeides videre med å løse kunstnere og kulturarbeideres pensjonsutfordringer og manglende tjenestepensjonsrettigheter. En god start vil være å innføre tjenestepensjonsrettigheter på alle arbeidsstipend, jf. prinsippet om pensjon fra 1 dag og 1 kr.*
 - *det bør innføres minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt. Dette for å motvirke den negative effekten som investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunnlaget av trygdeytelser.*
- ***Creo mener at en økning av sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) til 100 prosent fra 17. sykedag er et enkelt og treffsikkert tiltak som bør iverksettes umiddelbart. Statsbudsjettet for 2026 bør ta høyde for og finansiere dette.***

Svært mange kunstnere har i dag ingen tjenestepensjonsrettigheter. I «Kunstnarkår» vises det til at man skal «*greie ut opptening av pensjon på langvarige stipend*».

Staten betaler arbeidsgiveravgift for arbeidsstipend, og mottakerne av stipendene får tilgang til sosiale rettigheter i folketrygda på lik linje med arbeidstakere, men stipendene gir likevel ikke pensjonsopptjening.

- ***Creo ber om at det raskt utredes og settes av midler til pensjonsopptjening på alle arbeidsstipend.***

Eget NAV kontor med spesialkompetanse på selvstendig næringsdrivende, syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter

I forslaget til statsbudsjett for 2024 vises det til; «*Regjeringa vil legge vekt på å gi NAV-kontora og tilsette i førstelinja større handlingsrom til å nyttiggjere seg av sin faglege kompetanse i arbeidet. Målet er at brukarane skal få betre tenester som er tilpassa ulike behov og livssituasjonar.*»

Organisasjonene på kunst- og kulturfeltet har lenge tatt til orde for at det burde opprettes et spesialisert NAV-kontor hvor man kan samle, og opparbeide seg bedre kompetanse på kulturfeltets særegenheter, og på syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter. Å møte saksbehandlere med spesialkompetanse når kunstnerne og kulturarbeiderne trenger råd og veiledning, ville bidratt til at NAV oppleves mer tilgjengelig og med det senket terskelen for å ta kontakt.

En slik løsning ville også kunne bidra til en mer helhetlig og likeverdig saksbehandling for enkeltpersoner, samt fungere som et kompetansesenter for organisasjonene på kulturfeltet. Et spesialisert kontor ville mest sannsynlig avlaste kunstnerorganisasjonene betydelig, og også bidra til mer effektiv saksbehandling hos NAV, med færre ankesaker. Med et arbeidsliv i endring, vil nok også andre yrkesgrupper og sektorer fremover preges mer av en lappeteppeøkonomi. En slik løsning vil derfor være positiv for hele arbeidslivet, ikke bare for kunst- og kulturarbeidere. FAFO-rapporten "Rettsikkerhet for personer med kombinasjonsinntekter" viser tydelig hvilke utfordringer denne gruppen står overfor i møte med NAV.

- ***-Et eget Nav-kontor med spesialkompetanse på selvstendig næringsdrivende, syklusøkonomi og kombinasjonsinntekter krever primært vilje og organisering, ikke økte midler, samtidig som det ville bidra sterkt til å sikre denne gruppen brukere bedre tjenester og sikring av de sosiale rettighetene de faktisk har.***

Styrking av arbeidstilsynet

I forslaget til statsbudsjettet for 2024 vises det til at; «Useriøsitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet utfordrer framleis deler av det norske arbeidslivet. Det er derfor viktig at Arbeidstilsynet er til stades og er synlige, og at det tverretatlege a-krimssamarbeidet blir opprettholdt og videreutvikla over heile landet.»

Creo ser positivt på at Arbeidstilsynet styrkes, og oppfordrer til at det også føres økt grad av tilsyn i kultursektoren, som er en særskilt utsatt bransje med stor grad av løselige tilknytningsformer, et sammensatt «økosystem» og en økt grad av internasjonale aktører.

Arbeids- og inkluderingsdepartementets har nylig fremmet et, for oss, uforståelige forslag om å unnta de scenetekniske yrkene i kultursektoren fra innstramningene i innleiebestemmelsene. Allerede i dag er det stor grad av ulovlig innleie, innleie fordekt som entrepriser, gråsoner rundt midlertidighet og ulovlig oppdragsvirksomhet – kort sagt alle utfordringene som har vært i bygg- og anleggssektoren. Kultursektoren er en av de sektorene der utfordringene kanskje er størst, men der Arbeidstilsynets tilstedeværelse fram til nå har vært liten.

- ***Som en del av Regjeringens «storrengjøring» mener Creo derfor at styrkingen av Arbeidstilsynet bør omfatte en prioritering av tilstedeværelse og tilsyn i kultursektoren.***

Med vennlig hilsen

Hans Ole Rian
Forbundsleder
Creo – forbundet for kunst og kultur